

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sol Triplex In Eodem Universo

Hermann, Amand

Sultzbaci, 1676

Quæstio Prima. De Causa Instrumentali.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95850](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95850)

DISPUTATIO VIII. DE CAUSA INSTRUMENTALI ET EXEMPLARI.

QUÆSTIO I. De Causa Instrumentali.

I.
Instrumentum variè
sumitur.

Plurima fusè tradunt aliqui de his duabus causis, ego tamen pro fine hujus libri secundi ea brevibus expediam. Itaque Notandum, *Instrumentum* multipliciter accipi posse, primum pro omni causa, quæ essentialiter dependet ab alia superiori in operando, & hoc sensu quælibet causa creata instrumentum Dei vocari potest, & debet. Secundò sumitur pro eo, quod est pars totius, & cui competit esse principium operationis, & toti, non nisi ratione partis, & sic Philosophus 2. de Anima. t. 16. sumit nomen *Instrumenti* dum ait: *Organum sensuum esse instrumenta.* Verùm in his acceptionibus hic non agitur de instrumento. Quare tertio sumitur pro eo, quod intervit principali agenti ad producendum terminum per se ab eo intentum. Estque triplex: *Supernaturale, naturale & artificiale: Supernaturale* seu morale dicitur illud, quod inferuit agenti supernaturali, ex mera dispositione & ordinatione divina, sic sacramenta dicuntur Instrumenta gratiæ. *Naturale est*, quod naturali agenti famulatur ad aliquod opus naturale producendum, disponendo subiectum virtute propria, non tamen attingendo ipsum immediate, sic calor est instrumentum ignis ad producendum alium ignem. *Instrumentum artificiale*, quod etiam proprie tale dicitur, à quo etiam nomen Instrumenti derivatum est, illud est, quod intervit principali agenti ad aliud opus artificiale efficiendum, non tantum per virtutem aliquam innatam, sed etiam per aliquod receptum ab extrinseco, sic malleus, serra, &c. dicuntur instrumenta, & interviunt Artifici non tantum per propriam duritiem, gravitatem, &c. sed etiam per actualem motionem agentis. De Instrumento ergò in hoc sensu posterioris acceptionis, prout naturale & artificiale complectitur, Queritur primò: An sit activum, & quomodo? Secundò: Quomodo distinguatur à principali agente? & Tertio, ad quod genus causæ reduci debeat? Ad primum

II.
Instrumentum, quod activum est, non attingit terminum principis agentis.

Dico I. Non omne instrumentum esse activum, illud autem, quod est activum, non potest attingere terminum principis agentis. Ita Doctor, & Scotista communiter contra Thomistas & Recentiores.

Probatur I. p. Calamus est instrumentum scriptorum, sed certum est, quod concurrat ad scribendum ratione figuræ tantum, talis, vel talis quantitatis, absque ulla activitate præter illam, quam habet ad expellendum aërem, aut aliud corpus à loco, per quem transit, ergò. Præterea fistula organica ratione figuræ, ac quantitatis admittit tan-

tum aëris, & non plus, & impedit, quò minus progrediatur alio modo juxta concavitatem suam, nec habet aliam causalitatem, respectu soni causati; & si discurremus per omnia instrumenta artificialia, videbimus nullam activitatem, præter quantitatem & figuram, ergò omne instrumentum non est activum.

Probatur 2. pars: Accidentia omnia sunt causæ instrumentales naturales, verbi gratiæ, calor respectu ignis, &c. sed calor, licet sit activus, non potest tamen attingere terminum principalis agentis, ergò instrumenta, quæ activa sunt, non attingunt tamen principalis agentis terminum; probatur III. quia nullum accidens, nec in virtute propria, nec in virtute substantiæ potest producere substantiam, ut visum est supra, & probatum, sed terminus ignis est ignis, ergò non potest calor eum attingere.

Dices: Si Instrumenta artificialia non haberent activitatem, non esset ratio, cur certa Instrumenta assumerentur ad causandum hunc potius effectum, quam alium, sed hoc est contra experientiam, ergò. probatur sequela, quod in se nullam activitatem habet, non potest assumi ad aliquem effectum producendum, ergò si non agit, non est ratio, quare unum potius adhibeatur, quam alterum. Respondendo ma. cum sua probatione, Quia, licet aliquid à se non sit activum, potest tamen habere aliquas conditiones, verbi gratiæ, acritatem, duritiem, ratione quarum potest moveri à causa principali ad causandum instrumentali effectum, quatenus scilicet ratione talium accidentium competit ipsi instrumento expellere aliud formaliter à loco.

Ex his facile deducitur, quomodo distinguatur à principali agente? scilicet, quòd causa instrumentalis non attingat effectum principalis causæ, sed tantum aliquas dispositiones: si tamen videtur aliquando attingere, hoc non facit effectivè, sed formaliter, expellendo aliud à loco modo supra explicato, sic verbi gratiæ, licet ex motu ferræ fiat, ut partes ligni sectæ occupent alium locum, sed tamen hoc est per accidens ad sectionem. Ad certum

Dico 2. Instrumentum reduci debet ad genus causæ efficientis. Probatur: Quia non potest reduci ad genus causæ finalis, ut patet, nec materialis, cum nullum sit subiectum, nec formalis, quia hæc communicat seipsam effectui, Instrumentum minime, nec etiam exemplaris, & præterea nullum aliud est genus, ergò.

